

UTILIZAREA METODELOR MODERNE

Prof. Manolache Elena
Gradinuta PP Nr 32, Timisoara

„Calitatea nu este niciodată un accident: ea este întotdeauna rezultatul efortului inteligent.” (John Ruskin)

Plecând de la o literatură în domeniu (Palmade, Cerghit, Mucchielli) metodele didactice sunt împărțite din punct de vedere istoric în :

- metode tradiționale/ clasice : expunerea conversația, exercițiul, demonstrația, observația;

- metode moderne: problematizarea, algoritimizarea, cubul, învățarea prin cooperare, mozaicul, brainstorming-ul, studiul de caz, instruirea programată, metode de simulare, proiectul/tema de cercetare, tehnica ciorchinului, tehnica Turul galeriei, interviul.

Însă nu tot ceea ce este „vechi” este neapărat și demodat, după cum nu tot ceea ce este „nou” este și modern.

Învățarea activă dezvoltă gândirea critică, creativă și responsabilitatea. Cadrul necesar învățării active trebuie să fie stimulativ bazat pe încredere și respect între educator și educat.

În procesul predării interactive rolul educatoarei se schimbă: ea formulează probleme, ascultă părerea copiilor, sugerează rezolvări, lucrează împreună cu copiii, corectează greșelile acestora, dar niciodată nu impune autoritar un punct de vedere.

Iată câteva tehnici și metode active și interactive pe care le-am folosit în activitatea mea :

1. Problematizarea – constituie o modalitate de instruire prin crearea unor situații problemă, care solicită copiilor utilizarea, restructurarea și completarea unor cunoștințe și capacități anterioare dobândite în vederea realizării situației problemă pe baza experienței și efortului personal. Problematizarea am folosit-o cu eficiență sporită la grupa mare. Dintre elementele de problematizare ce pot fi utilizate în cadrul activităților de observare prezintă două:

- a) Crearea unor situații-problemă, care să stimuleze copiii către căutare și descoperire.
- b) Dirijarea percepției prin intermediul conversației euristice.

Crearea unei situații-problemă are scopul de a-l pune pe copil atât în situația propriu-zisă de a cunoaște cât mai ales în aceea de a elabora și de a descoperii calea spre adevăr, spre soluția problemei. Spre exemplu spre a motiva alegerea unei activități de observare cu tema „ Ce-i trebuie plantei ?” pentru a stimula interesul de cunoaștere am pornit de la o scurtă povestire. „Familia lui Ionuț” s-a pregătit să plece în concediu la mare. În apartament o mulțime de plante. Mama a rugat-o pe prietena ei să-i îngrijească plantele. Oare de ce aveau nevoie plantele?

Dirijarea percepției prin intermediul conversației euristice constă într-o succesiune de întrebări și răspunsuri prin care educatoarea conduce gândirea copiilor spre descoperirea de noi adevăruri. Această metoda de problematizare presupune o adevărată „gimnastică a gândirii” copilului. Întrebările cu caracter problematic pot fi grupate în următoarele categorii tipologice:

- a. Întrebări care solicită deducerea unei însușiri dintr-o experiență sau acțiune dată („De ce se rostogolește nuca?”, „De ce se aude zgomot la rostogolirea nucii și de ce nu se aude la rostogolirea unei prune?” etc.)
- b. Întrebări care îi orientează spre tehnicile de investigare utilizate („Ce trebuie să facem pentru a ști dacă prunele sunt zemoase?”, „Ce trebuie să facem pentru a ști ce se află sub coaja mărului?”).

- c. Întrebări cu caracter ipotetic („Ce s-ar întâmpla dacă am scoate peștele din acvariu?”, „Ce s-ar întâmpla dacă autobuzul nu ar avea faruri?”).
- d. Întrebări cu caracter cauzal („De ce merge iepurașul sărind?”, „De ce îngheață apa iarna?” etc.).
- e. Întrebări care dirijează gândirea spre generalizări simple („După ce cunoaștem că lupul este un animal sălbatic?”, „Ce părți ale corpului iepurașului au forma alungită?”).

Problematizarea poate fi introdusă sub forme mai simple și în cazul altor metode.

2. Algoritmizarea – este o metodă care presupune utilizarea și valorificarea algoritmilor de învățare. Algoritmii sunt constituiți dintr-o serie de operații executate într-o anumită ordine, presupune o succesiune de operații. Din punct de vedere psihologic algoritmiile reprezintă depinderi de activitate intelectuală. Algoritmizarea ca metodă se folosește în general la grupele mari.

În activitățile de observare direcționate spre cunoașterea lumii vii algoritmul de lucru se dovedește a fi benefic. Observarea unui animal se desfășoară prin aceeași succesiune de operații.:

- a. perceperea globală a animalului;
- b. Componentele corpului;
- c. Particularitățile fiecărei părți a corpului;
- d. Mediul și modul de viață;
- e. Înmulțirea;
- f. Importanța.

Este normal că pentru educatoarele aceste etape constituie un schelet logic atât pentru activitatea coerentă a operațiilor mentale ale preșcolarului cât și pentru educatoarele, care dirijează procesul de învățare. Insistându-se de la primele teme pe aceste secvențe, la teme similare, apelând la schema logică de investigare prin simple întrebări ca : „Ce am învățat despre...?”, și acum „Ce trebuie să știm despre...?” se activează algoritmul de lucru care facilitează descoperirea elementelor de noutate și integrarea lor în structuri cognitive deja consolidate. Lumea plantelor în diversitatea sa poate fi abordată în activitățile de observare cu mult succes utilizând algoritmizarea:

- a. Părțile plantei : rădăcina, tulpină, frunze, flori;
- b. Particularitățile organelor plantei;
- c. Înmulțirea plantei;
- d. Îngrijirea plantei;
- e. Importanța plantei.

În lucrarea de sinteză „Studii de didactică experimentală” Bunescu V. conchide că: „Rezolvând pe bază de algoritm rațional problemele pentru care sunt stabiliți algoritmiile, gândirea se eliberează de eforturi inutile și poate să-și canalizeze eforturile spre adevărate soluții creatoare”- concluzie care definește importanța algoritmilor de învățare.

3. Cubul – este o metodă folosită în cazul în care se dorește explorarea unui subiect, a unei situații din mai multe perspective. Am folosit tot cu succes în activitățile de observare și lectură după imagini, ori de câte ori a fost necesară observarea unui animal, obiect, plantă, fenomen din mai multe perspective, ori ca mijloc de fixare a unor informații obținute.

Am introdus metoda cubului în activitatea de observare cu tema „Animale domestice în ograda bunicilor” - „Câinele”. Cum am procedat:

1. Am realizat un cub pe ale cărei fețe am scris cifrele de la 1 la 6, precizând că fiecare număr reprezintă o cerință adresată unui anumit grup.

2. Anunțarea temei - „Astăzi vom observa un animal domestic foarte îndrăgit: Câinele”. Am prezentat copiilor un câțel adevărat.
3. Am împărțit grupa de copii în 6 subgrupe urmând ca fiecare subgrupă să analizeze animalul din perspectiva cerinței ce corespundea cifrei de pe una din fetele cubului. Numărul 1 înseamnă „Descrie!”, unde copiii aveau sarcina de a spune culoarea, mărimea, forma animalului observat; numărul 2 - „Compară!”, copiii având sarcina de a evidenția asemănările și deosebirile față un alt animal (la alegere); numărul 3 - „Asociază!”: „La ce te gândești când vezi un câine?”, „Ce simți?”; numărul 4 - „Analizează!”: „Care sunt părțile componente ale câinelui?”; numărul 5 - „Aplică!”: „Ce foloase ne aduce câinele?”, „Cum ne ajută?”; numărul 6 - „Argumentează!” „pro” sau „contra” în ceea ce privește importanța câinelui pentru om și spune motivele pe care te bazezi în ceea ce afirmi.
4. După ce am constatat că toți copiii au înțeles sarcinile impuse am acordat timpul necesar pentru rezolvarea acestora.
Câte un copil din fiecare subgrupă prezintă rezultatul cerinței corespunzătoare subgrupeii sale, iar educatoarea a realizat un desen în care reda rezultatul final și complet al observării.

4. Învățarea prin cooperare - este o metodă care implică procedee de colaborare și activitate comună în rezolvarea unor sarcini de instruire: copiii lucrează împreună, uneori în perechi, în grupuri mici pentru a rezolva aceeași problemă, pentru a explora o temă nouă, pentru a crea idei noi.

După cum arăta J. Richardson, activitățile bazate pe învățarea prin cooperare au câteva caracteristici generale:

- interdependența pozitivă;
- răspunderea individuală;
- caracterul eterogen al membrilor și grupurilor;
- conducerea în comun;
- predarea directă a deprinderilor sociale;
- rolul de observator al educatoarei, care poate interveni atunci când este necesar.

Învățarea prin cooperare, realizându-se printr-o bogată paletă de activități oferă copiilor o învățare activă, un plus de lejeritate și mai multă coerență procesului de predare, punând accent deosebit pe joc ca metodă de bază a acestui proces. Această metodă valorifică avantajele muncii școlare și extrașcolare, asigurând condițiile necesare pentru ca efortul comun al copiilor să fie bine organizat și susținut.

Ei au posibilitatea de a explora și cunoaște domenii noi, de a acumula cunoștințe în mod independent, dezvoltându-și competențele precum: creativitatea, spiritul de inițiativă, capacitatea de a comunica și a lucra în echipă. Exemplu: Tema „ Toamna cea bogată”

Scopul activității: crearea posibilităților copiilor de a opta pentru un anumit centru în care dorește să execute o temă punându-și în aplicare originalitatea și creativitatea.

- Obiective: - dezvoltarea simțului artistic și a creativității;
- dezvoltarea capacității de a lucra în comun;
 - sprijinirea cunoașterii de sine prin raportarea la colectiv;
 - valorificarea unor aptitudini;
 - dezvoltarea mușchilor mici ai mâinilor în vederea pregătirii pentru scris;
 - stimularea percepției senzuale .

Materiale: - materiale din natură, hârtie glasată, foarfece, pastă de lipit, carioca, hârtie.

Alegerea grupului – 5 copii

M. – pentru că îi place foarte mult să deseneze va colora fructe;;

S. – pentru a-i reduce din fluxul energetic i-am dat să rupă fâșii din hârtie creponată și să mototolească bobite pentru coșulețul toamnei.

B. – este o fetiță temperată, va lipi bobitele pe coșuleț.

M. – Are siguranță și precizie în mișcări va decupa fructele.

A. – Cu simț estetic mai dezvoltat va lipi, fructele și frunzele uscate.

5. Mozaicul – este o metodă de învățare prin colaborare și are la bază împărțirea grupului în mai multe grupuri de lucru coordonate de educatoare.

Am folosit cu succes această metodă în activitățile de lecturi după imagini, deoarece dezvoltă abilități de comunicare argumentativă și de relaționare în cadrul grupului.

Am împărțit copii în 3 grupe de câte 4 copii fiecare; am explicat că va trebui să relateze ce văd în imaginea pe care o vor primi. Să privească cu atenție, să discute între ei și să stabilească împreună în grup ideea descrierii imaginii vizualizate. Fiecare grup are un conducător (lider) care va explica celorlalți ce au stabilit că trebuie spus despre ilustrația primită.

După ce grupele de copii și-au încheiat lucrul, liderul fiecărei grupe prezintă celorlalți conținutul pregătit.

Am obținut rezultate bune folosind această metodă și în repovestiri cum ar fi : „Alba ca zăpada”, „Punguța cu doi bani”, „Soarele și omuleții de zăpadă”.

6. Brainstorming-ul – Având semnificația de *furtună în creier*, efervescență, aflux de idei, stare intensă de creativitate asalt de idei, una din cele mai răspândite metode de stimulare a creativității. Preșcolarii sunt provocați să participe activ la producerea de idei, se dezvoltă capacitatea de rezolvare a unei probleme prin căutarea de soluții cât mai originale, se dezvoltă atitudinea creativă și este favorizată, exprimarea personalității, este stimulată participarea tuturor copiilor la activitatea de producere a ideilor, chiar și a celor mai timizi, este stimulată căutarea soluției optime prin alegerea din mai multe variante posibile.

Printre metodele moderne de stimulare a creativității mai sunt :

- Explozia stelară – este o metodă nouă de dezvoltare a creativității, similară brainstorming-ului. Începe din centru conceptului și se *împrăștie* în afară, cu întrebări asemenea exploziei stelare;
- Colțurile – are drept scop generarea unei dezbateri în contradictoriu în cadrul problemelor controversate, situații în care participanții la discuție pot avea puncte de vedere diferite.
- Ciorchinele – ca și brainstorming-ul, stimulează realizarea unor asociații noi și permite cunoașterea propriului mod de a înțelege o anumită temă;
- Rezolvarea creativă de probleme (problem solving) – nu este numai o tehnică, ea este tot odată un mod de gândire bazat pe dimensiunea general-umană a dezvoltării de moduri specifice de interacțiune cu realitatea cotidiană; îi este caracteristic apropierea de o concepție pozitivă și utilă asupra realității.

Stilul „axat pe grup” pune accentul pe activitatea copiilor, pe participarea lor la descoperirea cel puțin a unei părți din cunoștințele ce urmează a fi învățate. Dialogul devine indispensabil, ca modalitate fundamentală de lucru, nu numai între educator și copii, ci și în interiorul grupului între membrii săi.

Stilul de tip algoritmic constă în asigurarea unei succesiuni rigide de operații între activitatea de predare și cea de învățare. Între programare externă ce ține de predare, și cea

internă ce ține de învățare se stabilesc relații univoce strict deterministe. Condiția fundamentală pentru proiectarea și realizarea unor asemenea relații este cunoașterea cât mai exactă a structurii componentelor psihice ce urmează a fi formate. Metodele și procedeele ce caracterizează această strategie didactică sunt : algoritmizarea, instruirea programată și exercițiul.

Utilizarea metodelor moderne nu trebuie făcută în lipsa unor combinații și armonizări cu metodele așa-numite tradiționale deoarece avantajele și dezavantajele lor sunt complementare.

Imaginea școlii secolului XXI este încă neclară; însă liniile de forță pe care un observator atent le poate surprinde se pot caracteriza în două tendințe:

- centrarea pe „copil”, pe nevoile celui care este beneficiarul și , în același timp, partenerul nostru în propria formare;
- folosirea unor metode și stiluri moderne care să acopere cât mai bine întreaga sferă de interes a persoanei educate, persoană care va reprezenta resursa și creatorul de resurse pentru anii viitori.

BIBLIOGRAFIE

1. Cerghit, Ioan, Neacșu Ion, Prelegeri pedagogice, Polirom, Iași, 2001
2. Cucos, Constantin, Pedagogie, Polirom, Iași, 2002
3. Legea nr. 87/2006 – Legea Calității Educației
4. Niculescu, Rodica, Pedagogie preșcolară, Ed. Pro Humanitate, București, 1999;
5. Revista „Învățământul preșcolar” nr. 2-3/2007
6. M.ED.C „Învățarea activă”, ghid pentru formatori și cadre didactice; București 2001